

www.turkishstudies.net/language

Turkish Studies - Language and Literature

eISSN: 2667-5641

Research Article / Araştırma Makalesi

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY
Sponsored by IBU

Yaşayan İnsan Hazinesi Bağlamında Bir Öneri: Ahşap Torna Ustası Şahin Çolak*

A Recommendation in the Context of Living Human Treasure: Şahin Çolak the Wood Lathe Master

Fatih Çal** - Elif Şebnem Demirci***

Abstract: The Intangible Cultural Heritage Convention was signed by UNESCO in 2003 with the participation of 195 member countries. Turkey accepted this convention in 2006 and became a party to the convention. The Living Human Treasures Program, on the other hand, was initiated with South Korea's proposal to the UNESCO Executive Board in 1993 for establishing the "Living Human Treasures" program as a part of the idea of preserving cultures, which was handled with a universal understanding upon the Unesco's Recommendation on the Preservation of Popular and Traditional Culture in 1989. The Board took a decision for the state parties to establish these programs in their own countries and evaluated such proposals positively. Living Human Treasures describe individuals with special abilities who have the necessary knowledge and skills to recreate and interpret certain elements of the Intangible Cultural Heritage. In this context, a list with 7 criteria was determined for the people to be included in the Living Human Treasures program by the Research and Education General Directorate of the Ministry of Culture and Tourism in our country, and the number of masters included in this program reached 30 from 2008 to 2016. However, this study has been interrupted since 2016. The purpose of this study, which is limited to the province of Rize, is to contribute to the continuation of the Living Human Treasures program, and at the same time to ensure that Şahin Çolak, who is practicing as a wood lathe master in Rize, is included in the national inventory. In this context, as a result of the compilation made with the observation and interview techniques used in field research in folklore, Şahin Çolak's compliance with the criteria determined for entry to the Living Human Treasures inventory was evaluated and it was concluded that he should be included in the Living Human Treasure List.

Structured Abstract: UNESCO, headquartered in Paris and established on 16 November 1945, is an institution within the United Nations, which aims to protect world peace and security through cooperation as an education, science, culture, information, and communication institution.

* Bu makale Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında Dr. Öğr. Üyesi Elif Şebnem Demirci danışmanlığında hazırlanmakta olan doktora tezinden üretilmiştir.

** Sorumlu Yazar: Doktora Öğrencisi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Corresponding Author: PhD Student, Recep Tayyip Erdogan University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Turkish Language and Literature

ORCID 0000-0003-3913-616X

fatihcal84@gmail.com

*** Dr. Öğr. Üyesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Asst. Prof. Dr., Recep Tayyip Erdogan University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Turkish Language and Literature

ORCID 0000-0002-0217-5766

elif.demirci@erdogan.edu.tr

Cite as/ Atıf: Çal, F. & Demirci, E.Ş. (2023). Yaşayan insan hazinesi bağlamında bir öneri: Ahşap torna ustası Şahin Çolak. *Turkish Studies - Language*, 18(2), 749-771. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.69624>

Received/Geliş: 23 April/Nisan 2023

Checked by plagiarism software

Accepted/Kabul: 25 June/Haziran 2023

© Yazar(lar)/Author(s) | CC BY- NC 4.0

Published/Yayın: 30 June/Haziran 2023

UNESCO is an organization that Turkey joined on November 4, 1946 and is currently represented by 195 original and 8 observer members. Turkey supports this institution directly through its Permanent Representation, Ministry of Foreign Affairs and UNESCO National Commission (UTMK). Its other ministries and institutions contribute to the institution indirectly.

Established in 1946 after the Second World War, UNESCO's primary purpose is to create an environment of dialogue between cultures, civilizations and people based on shared values and thus to take consensus decisions by working in accordance with the common interests of humanity in the fields of education, science and especially culture in the world.

UNESCO, which has signed many conventions since its establishment and organized reconciliations, declarations, conferences, and meetings depending on these conventions, has signed conventions for the protection of cultural heritage, two of them tangible and two of which are intangible, especially in the field of culture. These conventions are the 1970 Convention on the Prevention and Prohibition of the Unlawful Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property, the 1972 Convention for the Protection of the World Natural and Cultural Heritage, the 2003 Convention for the Protection of the Intangible Cultural Heritage, and the 2005 Convention for the Conservation and Enhancement of Diversity of Cultural Expressions. With the Convention for the Protection of the Intangible Cultural Heritage signed in 2003, 5 areas that the contract aimed to protect were determined. These areas are oral tradition and expressions, performing arts, social practices, rituals and feasts, knowledge and practices related to nature and the universe, and handicrafts.

Apart from these conventions, the Recommendation on the Protection of Popular and Traditional Culture was made at the 25th General Conference of UNESCO in 1989. About 5 years after this recommendation, in 1994, a proposal was made by South Korea for the field of handicrafts, which is a part of the culture, with its approach that draws attention to the importance of the craftsman in transferring the cultural heritage to future generations. This proposal was accepted, and UNESCO declared the Living Human Treasures Program.

According to this program, which has been translated into Turkish as Yaşayan İnsan Hazinesi and French as Trésors Humains Vivants, Living Human Treasures refer to persons with a high level of knowledge and skills necessary to recreate or interpret specific elements of intangible cultural heritage. The purpose of this program is to make the masters who maintain the intangible cultural heritage to be recognized, to ensure that they perform their art in good environments, to reward them, to encourage apprenticeships, to include them in formal and non-formal education processes, and to lead them to meet with the masses.

UNESCO, which wants to draw attention to the people who produce the intangible cultural heritage through the Living Human Treasures (YİH) program, calls the masters and professionals who produce the intangible cultural heritage and transfer it to future generations through this system as human treasures, and aims to protect the culture without harming the sustainable development goals. The Living Human Treasures Program, which started under the leadership of South Korea, has also been successfully implemented in countries such as France, Czech Republic, and Japan. Turkey, on the other hand, joined this program in 2003, after a 20-year delay within the scope of the Oral and Intangible Masterpieces of Humanity Program.

Within the scope of the Living Human Treasures (YİH) Program, inventories were created by the authorized committees of each country. In Turkey, within the scope of the Convention on the Protection of Intangible Cultural Heritage, a commission was formed with the Ministry of Culture and Tourism, General Directorate of Research and Education, and other stakeholders, and the "National Inventory of Intangible Cultural Heritage" and "National Inventory of Living Human Treasures" were prepared. In addition, to determine the masters of the tradition, a 7-item list of criteria was created by the Research and Education General Directorate of the Ministry of Culture and Tourism for those who would be included in the Living Human Treasures Program. This list includes the following criteria: having been practicing their profession for at least 10 years, having learned their art in a master-apprentice relationship, being superior in applying knowledge and skills, having rare knowledge in the field, being devoted to their work, being able to develop their knowledge and skills, and having trained an apprentice.

With this practice, which started in Turkey for the first time in 2008, seven people included in the inventory were given the title of "Living Human Treasure". As a result of the studies carried out from 2008 to 2016, this number reached 30. Since 2016, the necessary attention has not been paid to the program and therefore it has been suspended.

In this study, Şahin Çolak, who is practicing his profession as a wood lathe artist in Rize, was evaluated according to the criteria prepared by the commission within the scope of the Living Human Treasures (YİH) Program and recommended to be included in the National Inventory of Living Human Treasures.

Keywords: Folklore, living human treasure, Şahin Çolak, wood turning, intangible cultural heritage convention

Öz: Unesco tarafından 2003 yılında 195 üye ülkenin katılımı ile Soküm Sözleşmesi imzalanmış, Türkiye ise 2006 yılında bu sözleşmeyi kabul ederek sözleşmeye taraf olmuştur. Sözleşmenin korumayı amaçladığı 5 alan bulunmakla birlikte bu alanlardan biri de el sanatları geleneği olarak belirlenmiştir. Yaşayan İnsan Hazinesi Programı ise Unesco'nun 1989 yılındaki Popüler ve Geleneksel Kültürün Korunması Tavsiye Kararı üzerine evrensel bir anlayışla ele aldığı kültürleri koruma düşüncesinin bir parçası olarak Güney Kore'nin 1993 yılında Unesco İcra Kurulu'na yeni bir uygulama olarak "Yaşayan İnsan Hazinesi Programı'nın" kurulması teklifinde bulunmasıyla başlamıştır. Kurul, taraf devletleri kendi ülkelerinde bu programları kurmaya davet eden bir karar alarak bu tip teklifleri olumlu olarak değerlendirmiştir. Yaşayan İnsan Hazinesi (YİH), Somut Olmayan Kültürel Mirasın belli unsurlarını yeniden yaratmak ve yorumlamak açısından gerekli bilgi ve beceriye sahip özel yeteneğe haiz kişileri anlatmaktadır. Bu kapsamda ülkemizde de Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından Yaşayan İnsan Hazinesi Programı'na dahil edilecek kişiler için 7 maddelik kriter listesi belirlenmiş ve 2008 yılından 2016 yılına kadar da bu programa dahil edilen usta sayısı 30'a ulaşmıştır. Fakat 2016 yılından günümüze kadar bu çalışma kesintiye uğramıştır. Rize ili ile sınırlı tutulan bu çalışmanın amacı ise sekteye uğrayan Yaşayan İnsan Hazinesi programının devam etmesine katkı sunmak ve aynı zamanda da Rize'de ahşap torna ustası olarak mesleğini icra eden Şahin Çolak'ın, ulusal envantere dahil olmasını sağlamaktır. Bu kapsamda halkbiliminde alan araştırmalarında kullanılan gözlem ve görüşme teknikleri ile yapılan derleme neticesinde Şahin Çolak'ın, Yaşayan İnsan Hazinesi envanterine giriş için belirlenen kriterlere uygunluğu değerlendirilmiş ve Yaşayan İnsan Hazinesi Listesi'ne dahil edilmesi gerektiği kanaatine varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Halkbilimi, yaşayan insan hazinesi, Şahin Çolak, ahşap tornacılık, soküm

Giriş

Kültür, insanoğlunun yaşamsal kalıtlarının dışındaki ihtiyaçlar, doyumlar ve doyumsuzlukların şekillendirdiği ve insanoğlunun öğrenerek elde ettiği, bir araya getirdiği maddî ve manevî birikimi, değerleri, yönelimleri, duygu ve düşünce dünyaları, sosyal davranışları, teknolojileri ve sanatlarının tamamını ifade eden ve doğaya eklenmiş yaratmalar, donatmalar bütünüdür (Çobanoğlu, 2005, s. 18).

Kültür, aynı zamanda tarihi gelişim süreci içerisinde toplumların ve o toplumları oluşturan insanlar tarafından üretilen, aktarılan ve dönüştürülen maddî ve manevî unsurların tamamıdır. İnsanların oluşturdukları en küçük ilkel toplumdan tutun da en büyük gelişmiş topluma kadar bütün topluluklarda yaşamın ifade biçimi olan kültür olgusu her daim mevcuttur (Erdoğan & Alemdar, 2010, s. 349).

Mehmet Kaplan ise kültür kelimesini daha farklı bir açıdan ele almıştır. Ona göre edebiyatın dışındaki bütün güzel sanatlar, resim, müzik, dans, heykel, mimari kültür sahasına girdiği gibi güzel sanatların dışında insanoğlunun elinden çıkma eşya, yiyecek, içecek, elbise, silah, alet vesaire de kültür sahasına girmektedir (Kaplan, 2021, s. 11). Bu tanımlar ışığında kısaca şunu ifade edersek kültür, sofraya oturma adabımızdan tutun da yediğimiz yemekten içtiğimiz çorbaya kadar, hatta kaşığı tutma ve çorbayı içiş şeklimize kadar yaşadığımız hayatın kendisidir (Kösoğlu, 2018, s. 39).

Geçmişten günümüze geçen zaman içerisinde ekonomik, sosyal, siyasal ve özellikle teknolojik etkenler sayesinde birçok değişim meydana gelmiştir. Kitle iletişim ve ulaşım araçlarının gelişmesi, bilgiye erişimin hızlı hale gelmesi ve kolaylaşması, uzak mesafelerin kolayca aşılması, köyden kente göçün hızlanması ile birlikte sosyal ve kültürel yapılarda değişimler meydana gelmiştir.

Küresel ölçekte yaşanan bu değişimler, modernizmin homojenleştirici etkisi altında insanları pek çok açıdan standart yaşam çerçevesi içine sokarak, toplumlar arasındaki farklılıkları azaltmış ve benzer yaşam biçimlerini insanların yaşamasını sağlayarak küreselleşme kavramını gün yüzüne çıkarmıştır (Giddens, 2000, s. 320).

Küreselleşme kavramı, Batı dillerindeki karşılığı ile “bir şeyi dünya ölçeğinde kılma, dünyaya mal etme” demektir. Küreselleşme, her kültürden birçok değeri ortadan kaldırmaktadır. Dolayısıyla günden güne yerel renk ve farklılıklar ortadan kalkmakta, dünya kültürel çeşitliliğini yitirmektedir. Bu durumda önümüzdeki yüz yıllık süreç içerisinde binlerce kültürün ortadan kalkacağı, binlerce dilin ve şivenin ölü diller grubuna gireceği, sayısız yerli kültürün yok oluşunu beraberinde getireceği ön görülmektedir (Oğuz, 2013, s. 9-13). Bu bağlamda dünyanın yerel renklerini, yerel zenginliklerini, yerel kültür ve dillerini kaybederek ve giderek tek tipli bir hale gelmesi karşısında kültüre ve kültürel mirasa sahip çıkmak amacıyla uluslararası bir örgüt olan UNESCO devreye girmiştir.

UNESCO, merkezi Paris’te bulunan Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü’dür. Aynı zamanda Türkiye’nin de içerisinde yer aldığı 195 devletin üyesi olduğu hükümetler arası bir kuruluştur. 1946 yılında kurulan bu kuruluşun birincil önceliği eğitim, bilim, kültür, iletişim ve enformasyon yoluyla evrensel ölçekte barışın sağlanmasına, yoksulluğun bertaraf edilmesine, kalkınmanın sürdürülebilir olmasına ve paylaşılan ortak değerlere dayalı toplumlararası diyaloga katkıda bulunmaktır (Oğuz, 2018, s. 13; 2007, s. 5).

UNESCO’nun kuruluşundan bugüne dek çalışma yaptığı alanlardan birisi de kültür alanıdır. UNESCO tarafından küreselleşme ve sanayileşme sonucu kültürlerin tek tip hale gelmesi ve yeni kuşaklara tarafından sahiplenilmemesi gibi olumsuz bir duruma karşı kültürü koruma adına, kültürlerin muhafaza edilmesi ve gelecek nesillere aktarılması konusunda iki tane “somut” diğer iki tanesi de “somut olmayan” dört sözleşme imzalanmış ve yine buna bağlı birçok konferans ve toplantılar yapılmıştır (Oğuz, 2009:22’den aktaran Gümüş: 2019:1649; Baysan, 2021, s. 203). Bu kapsamda 1970’te Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhrac ve Mülkiyet Transferinin Önlenmesi ve Yasaklanması İçin Alınacak Tedbirlerle İlgili Sözleşme, 1972’de Doğal ve Kültürel Dünya Mirasının Korunması Sözleşmesi, 2003’te Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi ve 2005’te ise Kültürel Anlatımların Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi imzalanmıştır (Oğuz, 2018:18-20).

Uluslararası toplumun kültür organizasyonu niteliğindeki UNESCO, dünyanın hemen hemen her yerinde geleneksel kültüre ve bunun en muteber örneklerine karşı bir duyarlılık oluşturarak, toplumların muhafaza etmeye yönelik çabalarıyla bilinç düzeylerini üst seviyelere çıkarmayı amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda ortaya çıkan program ise Yaşayan İnsan Hazine Sistemi’dir. Bu sistem, 1994’te Güney Kore’nin ortaya attığı bir teklifle, kültürel mirasın gelecek nesillere nakledilmesinde mahir kişinin önemine dikkat çekmesiyle ortaya çıkmıştır (Oğuz, 2013:42’den aktaran Kurt, 2020, s. 102).

Türkçe’ye Yaşayan İnsan Hazine (YİH) olarak çevrilen ve İngilizce’si Living Human Treasures (LHT) ve Fransızca’sı Trésors Humains Vivants (THV) olan bu sistem, somut olmayan kültürel mirası devam ettiren mahir kişilerin tanınması, mesleklerini iyi ortamlarda icra etmelerinin sağlanması, ödüllendirilmesi, çırak yetiştirmek için özendirilmesi, örgün ve yaygın eğitim süreçlerine dahil edilerek kitlelerle buluşmalarına öncülük edilmesi gibi birden çok amacı içermektedir (Oğuz, 2008:7’den aktaran Özdemir, 2019, s. 101).

Yaşayan İnsan Hazine Sistemi, somut olmayan kültürel mirasın spesifik elemanlarını yeniden yaratmak veya yorumlamak açısından gerekli bilgi ve becerilere yüksek düzeyde haiz kişileri ifade etmektedir (Oğuz, 2018:43’den aktaran Gümüş, 2019, s. 1651) Programın oluşturulma gerekçesi, geleneksel meslekler ve zanaatlar, halk müziği, halk oyunları, halk tiyatrosu gibi birçok alanda yetişen usta insanların bilgi ve becerilerini gelecek nesillere nakletmede sorunlar yaşaması ve bu

mirasların kaybolmaya başlamasıdır. Bu sistemin amacı ise tarihi, artistik veya kültürel değere sahip somut olmayan kültürel miras elemanlarının yeniden yaratılması, icrası ve sunumu için gerekli bilgi ve becerileri korumak olarak belirtilmiştir (Öcal, 2009:34'ten aktaran Özdemir, 2019, s. 101). Ayrıca bu programla birlikte özel bir bilgi ve beceriye haiz olan kişilerin, mesleklerini resmi olarak tanıtması, gelecek kuşaklara nakletmesi ve üye ülkeler tarafından da özendirilmesi amaçlanmıştır (Dursun & Karahan, 2019, s. 60).

Yaşayan İnsan Hazinesi Programı, Güney Kore öncülüğünde başlamıştır. Fransa, Çek Cumhuriyeti, Japonya gibi ülkelerde de bu program başarı ile uygulanmıştır. Lakin Türkiye, 1989 yılındaki tavsiye kararından 1993 yılında Güney Kore'nin önerisiyle ortaya çıkan Yaşayan İnsan Hazinesi Sistemi'ne kadar UNESCO süreçlerine, Türkiye'nin İnsanlığın Sözlü ve Somut Olmayan Başyapıtları Programı kapsamında yaklaşık 20 yıllık bir gecikmeyle 2003 yılında dahil olmuştur (Oğuz, 2008, s. 10; 2018, s. 46).

Türkiye'de Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi kapsamında Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü'nün öncülüğünde sürecin paydaşlarıyla bir komisyon oluşturularak "Somut Olmayan Kültürel Miras Ulusal Envanteri" ve "Yaşayan İnsan Hazinesi Ulusal Envanteri" hazırlanmıştır (Oğuz vd. 2013'ten aktaran Fedakar & Kuzay Demir, 2018, s. 90). Yine geleneğin ustalarını belirlemek için Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca Yaşayan İnsan Hazinesi olacak kişiler için 7 maddeden oluşan kriterler belirlenmiştir. Bu kriterler şunlardır:

- 1- Ustalığını en az 10 yıldan beri sürdürüyor olması,
- 2-Usta-çırak geleneği içerisinde mesleğini öğrenmiş olması,
- 3- Becerilerini, yeteneklerini uygulamada üstün olması,
- 4- Mesleki anlamda alanında nadir özel bilgilere haiz olması,
- 5- Kendini işine adanması,
- 6- Bilgi ve becerilerini geliştirmede yetenekli olması,
- 7- Çırak yetiştirmiş olması (Şimşek, 2015, s. 42).

Yaşayan İnsan Hazinesi ulusal envanterinin oluşturulmasının akabinde komisyon tarafından ilk kez 2008 yılında envantere kabul edilen yedi kişiye "Yaşayan İnsan Hazinesi" unvanı verilmiştir. En son olarak ise 2015'te Çoksesli Şarkı Söyleme Geleneği ile Macahel Yaşlılar Korosu envantere eklenmiş ve sayı 30 olmuştur. Envantere bakıldığında envantere yer alan kişilerin daha çok Hüsn-ü Hat, Çini, Ebru, Kaval, Taş, Kispet ve dokuma gibi el sanatlarında usta olan kişilerden olduğu anlaşılmaktadır. Yine buna ilaveten envantere Şair, Aşık, Zakir ve Mahalli Ozan alanlarından da kişilerin yer aldığı görülmektedir (Şimşek, 2015, s. 12). 2016 yılına kadar kesintisiz bir şekilde düzenli olarak ilan edilen bu liste, 2016 yılında kesintiye uğramış ve 2016 yılından 2023 yılına kadar aradan geçen zaman içerisinde bu programa gereken ehemmiyet gösterilmemiştir. Akademik anlamda yapılan makale, bildiri gibi çalışmalarla beraber YİH envanter listesinin güncellenmesi ve yeni yeni isimlerin eklenmesi noktasında öneriler gelmeye devam etmektedir.

Yaptığımız bu çalışmada ise ahşap torna ustası Şahin Çolak'ın bu kapsamda değerlendirilerek YİH listesine dahil edilmesi önerilmiştir.

Çalışmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi

Doğu Karadeniz Bölgesi'nin kıyı şeridinde yer alan Rize, konumu ve iklimi dolayısıyla ülkemizin en çok yağış alan illerinden bir tanesidir. Bol yağış alması, nemli bir bölge olması, sıcaklık vb. birçok etken nedeniyle şehrin büyük bir bölümü ormanlık alanlarla kaplıdır. Ormanlık alanların fazla olması ise insanların ağaçlarla olan ilişkisini artırmıştır. Ağacın fazla olması, kolay bulunması, maliyetinin düşük olması, dayanıklı olması ve yörenin iklim şartlarına uygun olması gibi sebeplerle

ağaç ürünleri hayatın hemen hemen her alanında kendine yer edinmiştir. Ev yapımında, mimari alanda, günlük kullanıma dönük ev ve mutfak eşyalarının yapımında ve hediyelik ürünlerde çokça kullanılmaktadır.

Ülkemizin hemen hemen her bölgesinde, marangozluktan tutun da oymacılık ve tornacılığa kadar ahşap işleriyle uğraşan birçok meslek ustasını görmek mümkündür. Fakat bu çalışmamız, Rize’de ikamet ediyorum olmamız hasebiyle Rize ile sınırlı tutulmuştur.

Yapılan saha çalışmasında, Rize’de ahşap işleriyle uğraşan birçok usta tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında verileri toplamak adına önceden soru kartları oluşturulmuştur. Yüz yüze yapılan görüşmelerde meslek erbablarına hem kendileri hem de meslekleriyle alakalı çeşitli sorular yöneltilmiştir. Kişilerin kendileriyle ilgili (künyesi, özgeçmişi, yaptığı işler, yaşadığı yerler) ve meslekleriyle ilgili (meslek tanımı, mesleğe başlama yılı, mesleğe başlama hikayesi, usta-çırak ilişkisi, meslek içerisindeki ritüeller, mesleki eğitimler, herhangi bir teşkilata mensubiyeti (ahilik vs.), mesleğin icra şekilleri, mesleğin yöntem ve teknikleri, meslekte kullanılan alet-edavat, mesleğin zorlukları ve sorunları, mesleğin gelecek durumu, meslek içerisindeki sözlü ürünler vb.) açık uçlu sorular sorularak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu görüşmelerde, ustalardan birçoğunun marangoz olarak mesleğini devam ettirmekte iken bir kısmının maket serender, bir kısmının müzik aleti olarak kemençe ve saz, bir kısmının ahşap kaşık ve baston, bir kısmının ise emeklilik yıllarının boşluğu içerisinde amatörce hediyelik eşya, iskemle ve oyuncak yaptığı görülmüştür. Objektif olarak yapılan bu çalışma neticesinde ilimizde ahşap torna sanatı alanında Yaşayan İnsan Hazinesi Listesi’ne dahil olabilecek ustalar araştırılmış ve bu kapsamda ilimizde Bakanlık adına Ahşap Oyma Sanatkarı belgesine sahip olan, usta-çırak geleneği içerisinde yetişen, yıllardır bu işi icra eden, atölyesi bulunan ve eğitimler vererek çırak yetiştiren Şahin Çolak’a ulaşılmıştır.

Bu çalışmanın amacı ise 2016 yılından beri uygulanmayan YİH Programı’nın tekrar başlamasına katkı sunmak ve Şahin Çolak’ın yaşayan insan hazinesi olarak kabul edilerek ulusal envantere girmesini sağlamaktır.

Yapılan bu alan araştırmasında gözlem ve mülakat yöntemi kullanılmıştır. Şahin Çolak ile mesleğe başlama yeri olan köyünde ve atölyesinde yüz yüze yapılan görüşmelerde kendisine açık uçlu sorular yöneltilerek hem kendisiyle hem de meslekle ilgili detaylı bilgilere ulaşılmıştır. Ayrıca atölye ortamında mesleğini icra ederken, kursiyerlere eğitim verirken ve tanıtım günlerinde ürünlerini tanıtırken gözlem yöntemi kullanılarak bu durum cep telefonu ve fotoğraf makinesi ile fotoğraflanmış ve ses kayıt cihazı ile de kayıt altına alınmıştır.

Ahşap Tornacılık

El sanatları, toplumların değer yargılarını, sosyo-ekonomik düzeylerini ve coğrafi özelliklerini diğer toplumlara ve geleceğe yansıtan kültürel varlıklardır. Aynı zamanda belli bir geçmişi, orijini olan, kuşaktan kuşağa geçmek suretiyle günümüze gelen, günümüzde eğitimi verilen, görsel ve sanatsal değere sahip, el ile belli bir üretim tekniği kullanılarak ya da sermaye ve tesis gerektiren, ticari ya da bireysel amaçlı, turistik ve otantik, kullanım ve hatıra eşyası üretimine dayalı uğraşların ortak adıdır (Ölmez ve Etikan, 2008:381’den aktaran Kaya, 2014, s. 1).

Ağaç dokusu, kokusu, dayanıklılığı ve sıcaklığıyla geçmişten günümüze değin kullanım sürekliliği gösteren bir malzemedir (Ersoy, 1993: 1’den aktaran Sancak, 2013, s. 23). Ahşap ise tabiatta bulunan ağaçlardan elde edilen bir yapı malzemesidir.

Çok zengin bir kültür mirasına sahip olan milletimizin geçmiş dönemlerine baktığımızda madenlerden, taşlardan, ağaçlardan, bitkilerden ve hayvanlardan elde edilen hammaddeleri kullanarak ihtiyaçlara yönelik çeşitli kullanım eşyaları yaptıkları görülmektedir (Arıkan, 2009, s. 1).

Ağacın mimaride ve eşya yapımında kullanılması ve insan hayatına girmesi insanlık tarihi ile başlamıştır. Ağaç, atalarımız tarafından ilk olarak ısınmada, daha sonra ise barınma, avlanma ve

pişirmede kullanılmıştır. Ağacın doğada bolca bulunması, maliyetsiz olması, sağlamlığı, kolay işlenebilir olması, damarlarının süslü, güzel görünümlü olması ilerleyen zaman içerisinde onun günlük yaşantıda hem ev eşyası yapımında hem de konut yapımında kullanılmasını sağlamıştır. Ahşabın/ağacın daha sonraki yıllarda ise ulaşımda, mutfakta ve gündelik yaşamın hemen hemen her alanında kullanılmaya başlamasıyla birlikte marangozluk, ahşap oyma, ahşap süsleme, ağaç tornacılığı, beşikçilik, kaşıkçılık, müzik aletleri yapımıcılığı gibi birçok zanaat vücut bulmuştur (Diyarbakırlıoğlu, 2019, s. 31; Akpınarlı vd. 2008, s. 248).

Ağacın yontularak, işlenerek ve oyularak heykelden süs eşyalarına kadar biçim almasına ahşap (ağaç) işçiliği denilmektedir. Orta Asya'da Pazarlık kurganında yapılan araştırmalar ağaç işçiliğinin çok eskiye dayanan bir geçmişi olduğunu göstermektedir (Önder, 1998:10'dan ve Çetindaş, 1998:263'ten aktaran Sancak, 2013, s. 21).

Türkler, Orta Asya'dan başlayarak ahşap sanatını başarıyla uygulamış, göçebe yaşam tarzından yerleşik düzene geçtikten sonra ise daha kalıcı eserler vermeye devam etmişlerdir. Doğal malzemelerle birleşen yaratıcı insan zekâsı Anadolu'da çok çeşitli kültür ürünleri ortaya çıkmasını sağlamıştır. Selçuklu döneminden Osmanlı dönemine kadar yapılmış olan cami minberleri, kapı ve pencere kanatları, sandukalar, kuran mahfazaları ve rahleler ahşap işçiliğinin ne kadar gelişmiş olduğunun göstergesidir (Yolcu, 2014, s. 13).

Ahşap hem estetik açıdan dekorasyonlarda hem de ihtiyaçları karşılamak adına hayatın her alanında en çok kullanılan malzemelerden biridir. Ahşabın günlük yaşantıda sıklıkla ve çok yönlü bir şekilde kullanılması ile beraber yüzey oyma, ekleme, şebekeli oyma ve torna tekniği gibi çeşitli teknikler ortaya çıkmıştır (Ayrıkça, 2019, s. 20-22).

İnsanların ihtiyaçlarını sağlayan araç ve gereçlerini yaparken düzeltme, güzelleştirme ve işe yarar hale getirme merakı birçok mesleğin oluşumunda olduğu gibi ağaç tornacılığının da doğmasını sağlamıştır. Bilinen en eski meslekler içerisinde yer alan ağaç tornacılığına halk arasında haratlık da denilmektedir. Harat sözcüğü, Arapça'dan dilimize geçmiş bir kelime olmakla birlikte ağaç tornacısı anlamına gelmektedir. El-hart kelimesi, el ile ağacın dallarından yaprak sıyırmak; El-harrat kelimesi de kışır ve tesviye-i (düz duruma getirme düzleme) ud manasından çıkırcı veya çarh makulesi (takım, çeşit, ulam-aralarında herhangi bakımdan benzerlik bulunan şeylerin tümü) yapan kimse olarak tarif edilmektedir (Diyarbakırlıoğlu, 2019, s. 21).

Torna, ahşap işçiliğinde kullanılan bir tekniktir. Torna tekniği, parçalara silindirik, dairesel, yuvarlak ve benzeri biçimlerin verilmesi işlemidir. Ahşap torna ise torna makinesinde veya el marifetiyle oyma klemi, çakı ve bıçak gibi basit el aletleriyle ahşabın oyularak, yontularak, işlenerek şekillendirilmesine denilmektedir. Eskiden bu iş için kullanılan ilkel, yaylı, sııklı ve krank kollu tornalar yerini bugün ki modern kayışlı tornalara bırakmıştır (Ayrıkça, 2019, s. 22; Yılmaz, 2001, s. 144).

Tarihi çok eskilere dayanan ağaç işleri, geçmiş dönemlerde Anadolu'nun farklı yerleşim yerlerinde yapılmış olduğu gibi şimdilerde de yapılmaya devam etmektedir. Ağaç oymacılığını ve tornacılığını farklı isimlendirilmelerle çeşitli bölgelerimizde görmek mümkündür. Ağaç tornacılığı mesleğine Gaziantep yöresinde haratlık, Amasra yöresinde eski dönemlerde el tezgahında yapılması nedeniyle çekicilik, Konya yöresinde ise işlenecek olan tezgahdaki ağacın ileri geri gitmesine yarayan yay biçimindeki araca verilen isimden dolayı çıkırcılık ismi verilmiştir (Kurt, 2020, s. 98-99).

Ahşap tornacılık, usta-çırak ilişkisi içerisinde öğrenilen ve gelecek kuşaklara aktarılan, ustalık gerektiren, beceri ve yoğun emek isteyen mesleklerden biridir. Ahşap tornacılıkla uğraşan kişinin gelenek içerisinde ağaçları, ağaçların özelliklerini ve yapılarını, hangi ağaçlardan hangi ürünlerin yapılabileceğini öğrenmiş olması gerekmektedir. Çünkü her ağaçtan her ürün yapılamaz. Ahşap eşyalar, kullanım amacına uygun olan ağaçlardan yapılmak zorundadır. Bunun için de ağaç işleri ve tornacılığında malzemeyi işlemek için belirli ağaçlar tercih edilmektedir. Bu şekilde

kullanılacak malzemenin hammaddesi belirlenir. Fakat bu aşamada en belirleyici koşul ise bulunulan coğrafya, iklim ve ağaç verimidir. Bunun yanında malzemenin nereden, ne şekilde ve nasıl temin edildiği hususu da önemli bir etkidir. Mesela mutfak eşyası olan kaşığın şimşir ağacından yapılması gerekmektedir. Çünkü şimşir ağacı, sert ve lifli bir yapıya sahiptir. Bu özelliklerinden dolayı suyu içine kolayca almaz. Bu sebeple hem yumuşamaz dayanıklı olur hem de ömrü uzun olur. Yine bu şekilde ağaçların özelliklerinden dolayı genellikle yayık yapılırken çam ağacı, gerdel yapılırken kestane ağacı, çeyiz sandığı ve konsollar yapılırken de ceviz ağacı kullanılmaktadır.

Geçmiş yıllarda tamamen basit el aletleriyle ve kol gücüyle icra edilen bu meslek, teknolojik gelişimlerden etkilenmiş ve basit el aletlerinin yerini 1950'li yıllardan sonra elektrikli el aletleri almaya başlamıştır. Zaman ilerledikçe teknolojinin getirdiği yenilikler karşısında bu zanaat dalında yapılan ürünler de kendini yenilemiş ve yapılan ürün çeşidi artmıştır. Geçmişte evin günlük ihtiyacı olan birçok ürün, değişen zaman koşulları içerisinde hediyeelik süs eşyasına dönüşmüştür.

Ahşap Torna Ustası Şahin Çolak: Hayatı ve Sanatı

Şahin Çolak, 1960 yılında Fındıklı İlçesi'nin Beydere Köyü'nde doğmuştur. Babası devlet memuru annesi ise ev hanımıdır. 3 çocuklu bir ailenin ortanca olan tek erkek çocuğudur. Hayatının bir kısmı Beydere Köyü'nde bir kısmı ise babası memur olduğu için Rize merkezde geçmiştir.

İlkokulu Rize Atatürk İlkokulu'nda, ortaokulu Rize Lisesi'nde, liseyi ise Rize İmam Hatip Lisesi'nde okumuştur. Okul yıllarında Rize merkezde oturmuş fakat tatillerini köyünde geçirmiştir. Köyde vaktinin büyük çoğunluğunu Osman Çolak ve Salim Demirci dedeleri ile geçirmiştir. Hayatının şekillenmesinde bu iki dedesinin çok büyük etkisi olmuştur. Ağaç seçimi, ağaç işçiliği ve ağaçlarla ilgili tüm bilgileri Salim Demirci dedesinden öğrenmiştir. Bunun yanında dedesi ile ormandan eski yöntemler ile (çirpi ile ağacı çizerek kesmek) ağaçlar keserek onları yontma işine küçük yaşlarda vakıf olmuştur. Osman Çolak dedesinden ise sepet, zembil, elek gibi diğer işleri öğrenmiştir. Geçmiş dönemlerde köylerde hemen hemen her evin altında küçük odalar olurdu ve bu odalar atölye gibi kullanılırdı. Bu atölyelerde ise balta, kazma, çekiç, keser, hızar gibi her türlü kesici ve delici aletler bulunurdu. Şahin Çolak, vaktinin büyük kısmını köyde atölyede dedeleriyle geçirmiş ve bu işlere ilk merakı olan kesici aletleri bilmekle başlamıştır. Ağaçların isimlerini, özelliklerini, hangi ağaçtan hangi eşyaların yapılıp yapılmayacağını tabir-i caizse ağaca ait her şeyi dedesinden öğrenmiştir. Ahşap işleriyle uğraşırken aynı zamanda kesici aletlerin nasıl kullanılması gerektiğini de öğrenmiştir.

Şahin Çolak, ortaokulu bitirip lise çağına geldiğinde öğretmen olan ablası ondaki meziyeti ve hüneri görüp onun sanat okuluna gitmesi gerektiğini ailesine söylemiştir. Fakat babası onu sanat okula değil de Rize İmam Hatip Lisesi'ne göndermiştir. Liseyi bitirdikten sonra 1979-1980'li yıllarda askerlik görevini yapmak üzere Tekirdağ/Çorlu'ya gitmiş ve 19 ay askerlik yapmıştır. Ağaç işlerinden anladığı için orada iş ocakları sorumlusu olmuş ve marangozluk yapmıştır. Köyde atölyede görmediği birçok elektrikli aleti burada görmüş ve bu aletleri kullanmayı burada öğrenmiştir. Yine burada birçok farklı usta ile çalışarak bilgi ve becerisini de geliştirmiştir.

Askerlikten sonra memleketi Rize'ye dönen Şahin Çolak, iş hayatına atılmak istemiş ve bu sebeple gurbete çıkmıştır. Balıkesir/Erdek'te sonrasında ise Kocaeli/Gebze'de muhtelif işlerde çalışmış ve burada motosiklet sevdasına düşerek bir motosiklet satın alarak Rize'ye dönmüştür. Bir daha gurbete çıkmama kararı almış ve bu kararına müteakip damperli bir kamyon satın alarak kamyonu şoförlüğü yapmaya başlamıştır. 1993 yılında Hülya Hanım ile evlenmiş ve bu evlilikten 2 kız ve 1 erkek çocuğu olmuştur. Evlenerek düzenli bir hayata kavuşan Şahin Çolak, kamyonu ile şoförlük yaparak evinin geçimini sağlamaya çalışmıştır. Fakat akli ve gönlü hep atölyesinde kalmıştır. Çünkü esas yapmak istediği şey ağaçlarla içiçe olmak ve ahşapla ürünler yapmaktır. Bu sebeple yolunun düştüğü her yerde atölyesi için araç ve gereçler bakmış ve gördüğü elektrikli aletlerden alarak atölyesini geliştirmiş ve genişletmiştir.

Şahin Çolak'ın hayatını değiştiren olay ise köydeki ustalarla girdiği iddia olmuştur. Konuyu kendi ağzından bize şöyle anlatmıştır:

“Köyümüzde ahşap işiyle uğraşan ve bu konuda usta olan büyüklerimiz vardı. Bunlardan biri de hayatta olan ama bayağı yaşlanan Ahmet Selimoğlu amcamız. Onlar köyde büyük ahşap hamur tekneleri yaparlardı. Hamur tekneleri ise bizim köyde eskiden ırmak içine kurulan tezgahlarda yapılırdı. Irmak içine kurulan bu tezgahlarda suyun gücünden faydalanarak kocaman hamur teknelerinin burada balta ile dış tesviyesi yapılırdı. Sonra bu tekneler tornaya takılarak rifte denilen bıçakla teknelerin içi boşaltılırdı. Talaş ile de zımpara yapılıp bitirilirdi. Bu hamur teknelerinden ben de yapacağım dedim. Onlar yapamazsın dediler ve iddialaştık. Bunun üzerine proje çizdim ve evimin altındaki atölyeye torna yapmaya karar verdim. Gece gündüz çalışarak malzemeleri topladım. Bu arada iddiaya girdiğim kişiler sürekli beni kontrole gelirlerdi. En sonunda atölyemde demirden ahşap torna tezgahımı kurdum ve o ustaların geçmişte ırmak içinde yaptıkları büyük hamur teknesini ben atölyemde yapmayı başardım ve iddiayı kazandım. Bu iddia aşlında benim için artık hayatımın dönüm noktası olmuştu. Özgüven kazanmıştım ve istediğim şeyi yapacağımı kanıtlamıştım. Aklıma koyduğum şeyleri yaparak sürekli yeni şeyler deniyordum. Tabak, kaşık, sofraya, sepet, kupsu, ahşap oyuncak, iskemle, havan vb. eşyalar yapıyordum. Ama bunları satma amaçlı yapmıyordum tamamen kullanım amaçlı yapıyordum. Köyden kütüğünü, odununu alan yanıma geliyordu işte bana yoğurt kabı, bal kabı, minzi kabı yapar mısın ben de senin şu işine yardım ederim diye imece usulü bir yardımlaşma vardı para olayı yoktu bizim köyde.” (K.K.)

Ahşap işinde iyi bir noktaya gelen, hayal ettiği birçok ürünü yapan Şahin Çolak, köyde birçok kişinin sepet, iskemle gibi ahşaptan farklı ürünler yaptığını, ayrıca kadınların da çorap ördüğünü fark edince bir girişimde bulunarak köydeki boş okul binasını yöresel sanatlar merkezi haline getirmek istemiştir. Bu sebeple 2012 yılında Rize İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'ne giderek bu kurumdan konu ile alakalı olarak ne yapabileceği, nelere başvurması gerektiği gibi konularda bilgi almıştır. Aradan belli bir süre geçtikten sonra Rize İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'ndeki yetkililer, telefonla Şahin Çolak'ı arayarak bir haber kanalı ile köye gelip yapılan ürünler ile ilgili olarak çekim yapacaklarını söylemiştir. Bunun üzerine İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü yetkilileri, Ankara'dan Rize'ye gelen TGRT Haber kanalıyla beraber köye giderek çekim yapmıştır. Şahin Çolak'ın yaptığı ürünler çok beğenilmiş ve İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü yetkililerince evrakları alınarak başvuru işlemleri yapılmış ve Ankara'ya Kültür ve Turizm Bakanlığı'na gönderilmiştir. Daha sonra yaptığı ürünlerle beraber Ankara'ya çağrılan ve komisyon karşısına çıkan gelenek ustası, geleneksel el sanatları ahşap oyma sanatkarı belgesi almaya hak kazanmıştır.

2012 yılında ahşap oyma sanatkarı belgesi alan Şahin Çolak, bu işi artık profesyonelce yapmaya karar vermiş ve Rize merkezde bir atölye açmıştır. Atölye açtıktan sonra köyde geleneksel olarak yaptığı kullanım amaçlı el sanatı ürünlerinin şehirlerde süs eşyası konumuna düştüğünü görmüştür. Kendisi de bu kültürel değişim ve dönüşüme ayak uydurarak ürünlerine görsellik katıp dekoratif ürünlere dönüştürmüştür. Bu olayı bize şu şekilde nakletmiştir:

“2012 yılında ahşap oyma sanatkarı belgemi aldım. Belgeyi aldıktan sonra gündelik yaşantıma aynı şekilde devam ettim. Belgeyi almamın üzerinden yaklaşık 1 yıl geçmişti. 2013 yılında büyük emeklerimin sonucunda almış olduğum bu ahşap oyma sanatkarı belgesinin artık işe yaraması gerektiğine karar verdim ve Rize merkezde bir atölye kiraladım. Tabiki tüm malzemelerim, araç ve gereçlerim hepsi köyde. Köydeki malzemeleri yeni atölyeye taşımaya başladım. Orada çok eskiden yapmış olduğum bir torna makinası vardı. O torna makinasını ben köyde evin altında bulunan atölyeye göre yapmıştım. Bir gün başka yere taşıyacağım hiç aklıma gelmemişti. Torna

makinası o kadar büyük ki ne kadar uğraştım ise bir türlü oradan çıkaramadım. Baktım bu işin başka olacağı yok ben de duvarları kırmak zorunda kaldım. Yani köydeki atölyemin duvarlarını kırarak çıkardım ve onu arabayla taşıyarak getirip Rize'deki yeni atölyeme kurdum. Atölyemi açınca baktım ki benim köyde geleneksel olarak yaptığım kullanıma dönük eşyalar, merkezde süs eşyası konumuna düşmüş. Ben de o çarka uyarak ürünleri hem biraz daha görselleştirerek hem de minimize ederek süs eşyasına dönüştürdüm. Fuarlara, festivallere katıldım ve kazandığım kırım, giderlerimi çıkarmaya başladım.” (K.K.)

Şahin Çolak, geleneksel usullerle torna işini öğrenmiştir. Çok eski dönemlerde torna işleri ilk olarak küçük objelerle başlamış ve ok yayı gibi bir yayla tek elle bıçağın ileri geri sürülmesi ile obje şekillendirilerek torna yapılmıştır. Büyük objelerde ise elle hareket vermek zor olduğundan su gücü kullanılmıştır. Dere yataklarında ağaçlardan objeyi tutacak tezgâh yapılmıştır. Tezgâh, suyun gücüyle çalıştırılıp hareket ettirilerek rifte ile torna işlemine geçilmiştir. Günümüzde ise teknolojinin gelişmesi ile beraber çeşitli torna makinelerinde, çeşitli torna bıçakları ile her türlü objenin tornalanması yapılmaktadır.

Şahin Çolak, ahşap torna alanında birçok ürün yapmakla beraber asıl yetkinlik kazandığı ürünler hamur teknesi, Hemşin sofrası ve nayla/serender tekerleğidir (6 adet 70-80 cm çapında ve 25 cm kalınlığında yapılan fare ve diğer zararlı hayvanların serendere tırmanıp yiyeceklere zarar vermesini önlemek amacıyla koyulan engel). Bu ürünler içerisinde Hemşin sofrasının özellikleri ve yapım şekli şu şekildedir:

Ihlamur veya kızılağaçtan yapılmaktadır. İki parçadan oluşmaktadır: Sofra ve ayaklar. Sofranın en küçüğü 60 cm, en büyüğü 80 cm çapındadır. Şekli yuvarlaktır. Kenarları 2 cm'dir. Göbek merkezinde merkez sunumluk olarak merkez çizgisi vardır. Tek parça ağaçtan yapılmaktadır. 50 cm yüksekliğindedir. Açılır kapanır 4 ayakta oluşan ayak kısmı bulunmaktadır. Ayaklar kare şeklinde açılır ve kapanınca 2 ayak şeklinde durur. Ağacın cinsinden dolayı hafiftir, taşınması kolaydır. Önce tek punta olarak bir aparatla tornaya sabitlenir. İlk önce alt tarafı yani arka tarafı tornalanır. Arka tarafta ters çevirince tutulacak yer oyulur. Sonra ters çevrilip tornaya takılır ve iç kısmı oyulmaya başlanır. Tornası bitince tornadan çıkarılarak kendi talaşı ile veya zımpara ile tesviyesi yapılır. İsteğe göre vernik atılabilir ama kimyasal içerdiği için tercih edilmez. Ayak kısmı ise 5x5 cm ebatında kestane ağacından yapılır ve 4 tane ayakta oluşur. Tornada şekillendirilir. Tekrar birleştirmek için ortaya 50 cm uzunluğunda tornada çubuk yapılır. Merkezden delinerek açılıp kapanması sağlanır. Kapanınca H harfi, açılınca 4 ayak şeklini alır. Sofraların uzunluğunun 50 cm olmasının sebebi iskemlelerin 30 cm olmasıdır. Sofralar iskemlelere göre hazırlanmıştır. (K.K.)

Şahin Çolak, bir torna ustasıdır. Karadeniz yöresinde ve ülkenin birçok bölgesinde bu işi yapan birçok ahşap torna ustası bulunmaktadır. Fakat Şahin Çolak hem iç hem de dış tornalama yapması (Ahşap tornacılar genelde malzemenin dışını tornada süsleyerek şekillendirirler ama ustamız içini de oyarak şekillendirme yapmaktadır. Bu iş zor ve zaman isteyen ustalıklı kazanılan bir beceridir.), kendi tasarımları için kendi oyma bıçaklarını üretmesi, ağacı geleneksel yöntemlerle kurutup saklayarak kullanması, tornalama sanatını geleneksel yöntemlerle öğrenmiş olması, ürünleri tek parça ağaçtan yapması, geleneksel ürünlere yenilikçi dokunuşlar yaparak farklı objeler ortaya çıkarması, ahşapla teknolojiyi birleştirerek robotlar yapması gibi birçok özelliği ile başka ustalardan ayrılmaktadır.

Şahin Çolak, mesleğini usta-çırak ilişkisi içerisinde geleneksel usullerle Salim Demirci ve Osman Çolak dedesi ile yine köyün en eski marangozu olan Ahmet Selimoğlu'ndan öğrenmiştir. Ağaç çeşitlerini tanıma, ağaçların özelliklerini ve hangi ağaçlardan hangi ürünlerin yapılabileceğini bilme, ormanlarda eski usullerle ağaç kesme, basit el araçlarını kullanma gibi işlerle başlayan çıraklık dönemi, ustalığa giden yola açılmıştır. Ayrıca askerlik yıllarında da iş ocaklarında ağaç işleri bölümünde çalışmıştır. Burada farklı ustalarla çalışarak meslekle alakalı birçok teknolojik makineyi

görmüş ve bu makineleri kullanmasını öğrenmiştir. Hayatı boyunca farklı kişilerden ders alıp yetişmesi, onun donanımlı ve özgüvenli biri olmasını sağlamıştır. Çıraklıktan ustalığa doğru mesleğin basamaklarını tırmanırken herhangi bir törensel uygulama ile karşılaşmamıştır. Bunun yanında köyün ustaları tarafından kendisine hediye verilerek usta olduğu şifahi olarak tasdik edilmiştir. Bu olay şu şekilde gerçekleşmiştir:

“Köyde Salim Demirci dedem ahşap evler yapardı. Bunun için beraber ormana gidip ağaç keserdik. Bu işi severek yaptığımı, hevesli olduğumu ve elimin bu işlere yatkın olduğunu bildiği için balta saplarını bana yaptırırdı. Belli bir zaman sonra bu işte bayağı mesafe kat ettiğimi görünce bana boynuzlu el rendesi hediye etti ve bu senin ustalık hediyen dedi. Yine köyümüzün en eski marangozu Ahmet Selimoğlu’dur. Eskiden ustalar kimseye aletlerini vermezlerdi hatta baltalarını bile kimseye tutturmazlardı. Ben o zamanlar köyde Kur’an Kursu’na gidiyordum. Kur’an okumak için kendime rahle yapmak istedim. O zaman rahleler 4 yaprak olarak yapıştırma usulü yapılırdı. Ben bu rahleyi ihlamur ağacından içiçe geçme bölümünü kendinden tek parça olarak tasarlayıp oyarak yaptım. Bu rahleyi yaptıktan sonra Ahmet Selimoğlu, maşallah yeğenim, sen benim yanımda çalışabilirsin diyerek tüm takımlarını kullanmama izin verdi.” (K.K.)

Şahin Çolak, 2014 yılından günümüze kadar yaklaşık 9 yıldır atölyesinde, MEB bünyesinde Ahşap Oymacı Kursu düzenlemektedir. Bu eğitimlerde, kursiyerlere ilk olarak dış tornalama öğretilmekte ve bu şekilde ellerinin bıçak tutmaya yatkın olması sağlanmaktadır. Belli bir süre sonra bir proje seçilerek iskemle, tokmak ve mumluk gibi kolay objeler yaptırılmaya başlanmaktadır. Projeyi başarı ile tamamlayanlar bir süre sonra iç tornalamaya geçmektedirler. Bu aşamada da yine proje seçilerek kendi çizimleri ile çeşitli tabaklar yaptırılmaktadır. Küçük objelerden başlayarak zor objelere geçiş yaptırılmaktadır. Bu şekilde kursiyerlere ustanın kontrolünde farklı ürünler yaptırılarak kursiyerlerin belli bir aşamaya kadar iç ve dış tornalamayı yaparak öğrenmesi sağlanmaktadır. Bu kurslarda yaklaşık 7 ay süren 664 saatlik eğitimler sonucunda kursiyerlere ahşap oyma sertifikası verilmektedir. Şimdiye kadar yaklaşık 80-100 kişiye kurs verilmiştir. Bu kursiyerler arasında 5-6 kişi atölye açmadan hobi olarak bu işi yapmaya devam etmektedir. 1 kişi ise atölye açarak kemeçe yapmaktadır. Kendisinin gerçek anlamda nitelikli bir çırağı olmamıştır. Bunun sebebi ise genç neslin bu meslekte gelecek görmeyerek daha farklı ve daha yüksek gelir sağlayacak işlere yönelmelerinden ve geleneksel sanatlara olan ilgisizlikten kaynaklanmaktadır.

Şahin Çolak, icra ettiği sanat dalında ahşap ürünler konusunda aklına gelen hemen hemen her şeyi yapmış ve yapmaya da devam etmektedir. Yaptığı ürünlerden bazıları şu şekildedir:

Hediyelik eşyalar: adalet kupası, çaydanlık, çay bardağı, çay tepsisi, yemek tabakları, çerez tabakları, sunum tepsileri, kase, su bardağı, sürahi, matara, hedik, kuksa (dağcı bardağı), kapiç (Hemşin yöresinde ihlamur ağacından yapılan ölçek olarak kullanılan kendinden saplı ahşap oyma kap), kuleh (kapiçin iki kat büyüğü olan bir kap), kök avize, abajur, şamdan (Osmanlı lalesini simgeleyen mumluk), sofraltığı, arkalıklı sandalye, iskemle, namaz iskemlesi, takı sandığı, vazo, şekerlik, lokumluk, sepet, beşik, maket serender vb.

Mutfak eşyaları: süt teknesi, hamur teknesi, Hemşin sofrası, tabak, tepsi, bardak, sürahi, güğüm, merdane, oklava, kaşık, kepçe, fındık kıracağı, ekmet sepeti, yayık, havan vb.

Oyuncaklar: kamyon, araba (Atatürk’ün arabasının maketi), topaç, serender legosu, Formulaz tahta araba (yörede geçmişten günümüze her yıl düzenlenen tahta araba şenliği için ahşaptan yapılan araba), yürüyen robot adam (20 cm yüksekliğinde 5 cm genişliğinde çarkları tornada yapılan, teyp motoru ile çalışan iki ayağı üzerinde yürüyen robot), teknolaz robot araba (önce ahşaptan maketi yapılan daha sonra iki bisikletin parçalanarak pedallerinin, zincirlerinin, lastiklerinin kullanıldığı, 9 volt pil ve lamba kumandası ile uzaktan kumandalı, lastik kayış vasıtasıyla ön ayaklara hareket verilerek oluşturulan, demirden yapılmış ve 2022 yılında Rize Teknofest’te sergilenen robot)

Müzik aleti: nav (yöresel bir çalgı olan tulumu çalmak için kullanılan, tornada karaağaçtan yapılan tulumun en önemli parçası)

Şahin Çolak, yaptığı ürünlerde yörede bulunan ağaçlardan kullanmaktadır. Bu ağaçlar kestane, dut, kayın, ıhlamur, karaağaç, kızılağaç, şimşir, gürgen, ceviz, armut, kiraz, elma, erik gibi ağaçlardır. Bunların dışında ithal ağaçlardan ise daha çok maun ve kelebek ağacı kullanmaktadır. Yapılan ürünlerde kullanılan ahşap, yöredeki ağaçlardan kesilip geleneksel usuller ve yöntemlerle kurutularak elde edilmektedir. Geleneksel yöntemlerle ağaç temin etme yolu şöyle ifade edilmektedir:

Aralık ayından sonra ağaçların suyu çekilmiş olmakta ve toprağa inmektedir. Yapılacak ürünlerin ölçülerine ve kullanılacak ağacın cinsine göre ağaç tercihi yapılarak kesim yapılmaktadır. Kullanılacak kısımlar balta ile perdelanmakta (balta ile kaba şekillendirme) ve akarsuyun içine bırakılmaktadır. Ağaçlar yaz ayına kadar 4-5 ay suda bekletilerek suyun etkisi ile ağacın içinden özsuyunun çıkması sağlanmaktadır. Sudan çıkarılan ağaç parçası güneş görmeyen, serin ve rüzgarlı bir yerde kışa kadar bekletilmektedir. Kışa kadar kuruyan ve özsuyu çıkan bu ağaç artık işleme hazır hale gelmiş olmaktadır. Bu şekilde yapılan işlemlerle ağaçta çatlama, çürüme olmamaktadır. Ağaç dayanıklı olmakta ve ağacı güve vurmamaktadır. Eğer bu şekilde ağaçlarla işlem yapılmaz ise hazır kurutulmuş ve fırınlanmış hazır ağaçlar alınmaktadır. (K.K.)

Şahin Çolak, mesleğini icra ederken 3 adet torna makinesi, (birinci torna, daha az zarar verebilecek ve kursiyerlerin başlangıç eğitimi için kullandıkları torna; ikinci torna, amatörce kullanılacak işler için orta büyüklükteki torna; üçüncü torna, 1 metreye kadar olan objeleri çevirebilen torna) hızar makinası, matkap tezgahı, planya, şerit testeresi, kaynak makinesi, taşlama makinesi, zımpara makinesi, dramel makineleri gibi elektrikli el aletleri ile ıskarpela, zımpara, bıçak, çekiç, kerpeten, işkence aleti, törpü, ege, el rendesi, dekopaj, kıl testere, oyma bıçakları, torna bıçakları, metre vb. gibi basit el aletlerini kullanmaktadır. Bu alet ve edavatın yanında ürünlerinde yapıştırıcı olarak tutkal ve ürünlere canlılık, görsellik ve sağlamlık katan vernik, gomalak ve zeytinyağı gibi boya ve yağlar kullanmaktadır.

Yaptığı bu ahşap ürünlerin yanı sıra Rize kültür envanterine girmiş bazı eserlerin maketini de yapmıştır ve yapmaya da devam etmektedir. Bu anlamda Rize Valiliği'nce kendisine 4 maket ürün yaptırılmış ve bu maketler Rize Valiliği protokol girişinde sergilenmektedir. Bu maket ürünler şunlardır: Zil Kale (cam fanus içerisinde, birebir ölçekli 70x80 ebatlarında taş ve çimento yapımı), serender (Hemşin yöresine ait 6 tekerlekli kestane ağacından oluşan tamamen ahşap yapımı), Çamlıhemşin Orta Melik Konağı (alt kısmı yağma taş, ortası dolma taş, üstü ise ahşap olan 3 katlı taş, çimento ve ahşap yapımı), Ardeşen'de çift gözlü Osmanlı Köprüsü (kesme taş ile yapılan birebir ölçekli taş ve çimento yapımı). Biten bu projelerin dışında şimdi ise Fındıklı Kaymakamlığı için tarihi İnceler Konağı'nın yapılması planlanmaktadır.

Yaptığı ürünlerle, yerelde hem üst düzey kamu görevlileri tarafından hem de halk tarafından tanınan, sevilen ve sayılan Şahin Çolak, Rize adının geçtiği ulusal ve uluslararası festivallerde, tanıtım günlerinde, etkinliklerde, fuarlarda, özel günlerde ilk kapısı çalınan kişilerden olmuştur. Rize'nin kültürel tanıtımına çok büyük katkısı olan Şahin Çolak, birçok fuara, etkinliği, festivale katılarak hem İlini temsil etmiş hem de birçok katılım ve teşekkür belgesi almaya hak kazanmıştır.

Mesleğine olan sevgisi, saygısı, sadakati ve her geçen gün artan şevkiyle ahşapta sınırları aşarak farklı projelere imza atmaya devam etmektedir. Bilgi ve becerisini geliştirerek sürekli yenilikler peşinde koşmuş ve son olarak da pedal ile çevrilen at arabası şeklinde robot yapmıştır. Ayrıca yaptığı hediyelik eşyalarla, yöresel ürünleri kültür turizmi kapsamında yöreye gelen kişilere pazarlayarak aynı zamanda da kültür turizminin gelişmesini sağlamakta ve yörenin ekonomisine katkı sunmaktadır.

Şahin Çolak'ı yaşayan insan hazinesi bağlamında yukarıda belirtilen kriterlere göre değerlendirdiğimizde onun bu envantere dahil edilerek bir nevi taltif edilmesi gerektiği uygun görülmüştür.

- 1- Ustalığını 10 yıldır icra ediyor olması: Geleneğin ustası Şahin Çolak, ilkokul yıllarından günümüze kadar yaklaşık elli yıldır bu mesleği icra etmektedir. Ömrü yettiğince ve sağlığı elverdiği sürece bu işi yapmaya devam edecektir.
- 2- Sanatını gelenek içerisinde öğrenmiş olması: Sanatını gelenek içerisinde yani usta-çırak ilişkisi içerisinde öğrenmiştir. İlk ustası dedesidir. Çocukluk yıllarında hem dedesinden ve hem de köyündeki birçok ustadan bu işi öğrenerek onların bilgilerine sahip olmuş ve tüm bu bilgileri harmanlayarak kendi sanatını oluşturarak yetkinlik kazanmıştır.
- 3- Bilgi ve becerisini uygulamadaki üstünlüğü: Bilgi ve becerisini uygulamada gerçekten üstündür. Sahip olduğu bilgi ve deneyim ile ahşaptan hayal ettiği hemen hemen her ürünü yapmaktadır. Yaptığı ürünleri asla geçmişten gelenekten kopmayarak icra etmektedir. Yapılması zor ürünleri kısa sürede yaparak uygulamadaki üstünlüğünü göstermiştir.
- 4- Alanında ender bulunan bilgiye sahip olması: Yörede alanında bilgi ve beceri konusunda en mahir kişidir. Meslekte çekirdekten yetişmiştir. Mesleki anlamda oldukça donanımlıdır. Çünkü çıraklık döneminde birçok farklı ustanın yanında çalışarak mesleğin inceliklerini öğrenmiştir. Geçmiş yıllarda teknolojinin gelişmediği dönemlerde hem eski usullerle bu işi öğrenmesi hem de daha sonraki dönemlerde teknolojik aletlerle bu işi yapması onun gelenek ve gelecek arasında köprü kurarak alanında ender bulunan bir kişi olmasını sağlamıştır.
- 5- Yaptığı işe kendini adanmışlığı: Hayatını tamamen bu işe adanmıştır. Ahşaba ve ağaca olan sevgisi ve merakı ile küçük yaşlarda dedelerinden görerek ve yaparak öğrendiği bu mesleği günümüze kadar idame ettirmiş ve özellikle olgunlaştığı ve sanatında zirveye çıktığı dönemde ise bu işi atölye açarak taçlandırmıştır. Köyünde başlayan bu mesleğini kente taşıyarak atölye açmış ve mesleğini resmiyete dönüştürerek bir anlamda meslekteki kararlılığını da göstermiştir.
- 6- Bilgi ve becerilerini geliştirme kabiliyeti: Sanatında olduğu yerde sabit kalmayarak sürekli yeni bir şeyler denemiştir. Sosyal medyada gördüğü ve hoşuna giden her şeyi deneyerek birçok ürünü yapmayı başarmıştır. Yöresel ürünlere oldukça hakimdir. Fakat bu ürünlere takılı kalmayarak yaptığı ürünleri sürekli modernize ederek günümüze uyarlamaktadır. Sabit bir ürün üzerinde asla çalışmayan gelenek temsilcisi, her defasında farklı bir ürün yaparak müşterilerinin beğenisine sunmaktadır.
- 7- Bilgi ve becerilerini çırağa nakletme becerisi: Yetkili kurum ve kuruluşlar aracılığı ile atölyesinde ahşap oyma kursu vermektedir. Yaklaşık 80-100 kişiye kurs vermiş ve bu kursiyerlerden 5-6 tanesi az da olsa bu işe devam etmektedir. Gerçek anlamda çırağı olmamıştır. Bu durum da tamamen kendinden bağımsız olarak yeni neslin sanatımıza, milli kültürümüze ilgisiz olmasından ve gelecek kaygısından kaynaklanmaktadır.

Sonuç

Bir toplumu var eden ve bir milleti millet yapan ana unsurlardan biri olan kültür, topluma ait olan maddi ve manevi değerler bütünüdür. Beslenmeden barınmaya, gelenek ve göreneklerden inançlara, yeme-içmeden giyim-kuşama, edebiyattan el sanatlarına kadar hayatımızın her alanında ve her anında olan kültür, aynı zamanda gelecek kuşaklara aktardığımız milli kodlarımızın ve hafızamızın birer parçasıdır.

Sanayileşme ve teknoloji çağıyla birlikte her alanda ortaya çıkan gelişmeler ve yenilikler sayesinde bazı alanlarda olumlu gelişmeler yaşanmış ve bu durum yaşantımızı daha konforlu hale getirmiştir. Fakat bu gelişmeler bazı alanlarda ise olumsuz durumlar yaratmış ve kültürümüzde de buna bağlı olarak birtakım bozulma ve yozlaşmalar meydana gelmiştir.

Teknolojik gelişmelerle beraber ortaya çıkan dijital çağ, küreselleşmenin habercisi olmuş ve küreselleşme ile beraber kültürel anlamda tek tiplilik meydana gelmiştir. Bu kapsamda kültürlerin ve dillerin yok olmasını önlemek adına bir dizi önlemler alan ve bu amaçla çalışmalar yapmak isteyen UNESCO devreye girmiştir. Dünyada kültürel mirasın tespit ve tescil edilmesi, muhafaza edilmesi, yaşatılması ve gelecek kuşaklara nakledilmesi için çalışmalar yapan UNESCO, 1984 yılından bu yana ise sürdürülebilirliği geliştirme anlamında UNESCO Dünya Kültürel Miras Listesi, Somut Olmayan Kültürel Miras ve Yaşayan İnsan Hazinesi gibi programları geliştirerek önemini devam ettirmektedir.

1993 yılında Güney Kore'nin öncülüğünde başlatılan ve Çek Cumhuriyeti, Fransa, Japonya, Tayland, Nijerya gibi ülkelerde başarı ile uygulanan Yaşayan İnsan Hazinesi Programı'nın amacı, kaybolmaya/unutulmaya yüz tutmuş meslekleri icra eden ustaları bulup ortaya çıkarmak, bu ustaları koruyarak sanatlarını devam ettirmelerini temin etmek, çırak yetiştirmelerini sağlamak, geçmişten gelen mirası korumak ve bu mesleklerin tüm inceliklerini gelecek nesillere aktarmaktır. Bu kapsamda ülkeler tarafından kriterler belirlenerek envanterler oluşturulmuş ve bu kriterlere uygun olan sanat ve meslek ustaları seçilerek Yaşayan İnsan Hazinesi Listesi'ne eklenmiştir. Listelere eklenen meslek ve sanat ustaları ödüllendirilmiş ve bu kişiler teşvik edilerek mesleklerinin gelecek nesillere aktarmaları sağlanarak bu mesleklerin yok olması önlenmiştir.

Yapılan bu çalışmada ise Rize ilinde ahşap torna ustası Şahin Çolak'ın hayatı, sanatı, mesleği, mesleki bilgi, birikim ve tecrübesi ele alınıp analiz edilmiş ve Şahin Çolak, Yaşayan İnsan Hazinesi bağlamında incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Şahin Çolak'ın ağaçla olan tanışıklığı küçük yaşlarda köyünde başlamıştır. Evlerinin altında bulunan atölyelerinde ilk ustası olan dedesinden görerek bir merakla başlayan bu ağaç sevdası, uzunca bir aradan sonra ve meşakkatli bir yolculuk neticesinde bir mesleğe dönüşmüştür. Geleneksel yöntemlerle bir hamur tekne yapma iddiası ile başlayan bu durum, onun daha sonraları ahşap oyma sanatkarı belgesi olarak atölye açmasına ve yaklaşık 50 yıldır ahşap tornacılık mesleği yapmasına vesile olmuştur.

Mesleğini usta-çırak ilişkisi içerisinde öğrenen Şahin Çolak, mesleğe geleneksel yöntemlerle ve basit el aletleriyle başlamıştır. Fakat süreç içerisinde basit el aletleriyle çok emek harcanması, zaman kaybının fazla olması ve ithalat yoluyla dış ülkelere gelen ucuz ve kalitesiz ürünlerin pazara girmesi gibi nedenlerle onlarla rekabet edebilmek adına atölyesini elektrikli büyük makineler ile donatarak ahşap tornacılık mesleğini profesyonel bir şekilde devam ettirmiştir.

Şahin Çolak, geçmişte evlerimizde ihtiyaca yönelik kullanım amaçlı ahşap ürünleri küçültmek ve günümüze uyarlayarak kendi yorumunu katmakta ve böylece dekoratif ürünler yaparak geçmişle gelecek arasında köprü kurmaktadır. Geleneksel yöntemleri yenilikçi yöntemlerle birleştirerek ve geçmişten gelen bilgi ve becerisini teknoloji ile harmanlayarak özgün eserler vermeye başlamıştır. Yapmış olduğu işlevsel ürünler ve sanatsal tasarımlar sayesinde yöredeki el sanatlarının geliştirilmesine, yaygınlaştırılmasına, tanıtılmasına katkılar sunmaktadır. Zamanın ve koşulların değişmesiyle el sanatlarında meydana gelen değişikliklere de ayak uydurmakta, yaptığı ürünlere yeni yorumlar katarak modern hala getirmekte ve böylece el sanatı ürünlerini yozlaşmadan kurtararak yaşatmaya çalışmaktadır.

Geçmiş dönemlerde hamur teknesi, Hemşin sofrası gibi ürünler yaparak ahşap torna mesleğinde yetkinlik kazanan Şahin Çolak, günümüzde ise evlerde kullanılan her türlü mutfak eşyalarından (kaşık, kepçe, oklava, merdane, doğrama tahtası, kadı, gerdel, külek, tabak, kase, iskemle, masa, bardak, sürahi, kupa, fındık kıracağı, masa altlığı, baharatlık, bal kavanozları, şekerlik, havan, çerez tabakları, peçetelik, tepsi, küllük vb.) ve hediyelik süs eşyalarından (çeyiz sandıkları, biblolar, baston, rahle, vazo, anahtarlık, mumluk, şamdan, abajur, ahşap evler) tutun da çocuk oyuncaklarına (beşik, iskemle, araba, kamyon, at arabası, topaç vb.) kadar her türlü ürünü yapabilmektedir.

Dernek ve kooperatiflerin öncülüğünde birçok projede, çeşitli STK'ların yapmış olduğu özel günlerde, Rize Tanıtım Günleri'nde, festivallerde kısaca ulusal ve uluslararası tanıtım günlerinde Rize ilini her alanda ve her platformda başarı ile temsil etmektedir. Sadece ahşap torna alanında değil özellikle yöresel ürünlerde de ön plana çıkmayı başarmıştır. Yörenin simgesi haline gelen ve kadim coğrafyanın kültürel kodlarını taşıyan serender (nalya/naliya), sepet, beşik, iskemle gibi ürünler de yaparak hem kent folklorunun gelişmesine hem yöre kültürün tanıtılmasına hem de kültür turizminin gelişmesine katkı sağlamaktadır. İcra ettiği ürünleri ise sadece atölyesinde değil yerel yönetimlerin, çeşitli dernek ve kooperatiflerin satış reyonlarında da bulundurarak daha çok kişiye ulaşmasını başarmaktadır.

Kentteki her türlü etkinlikte, projede yer alan ve her türlü yeniliğe açık olan Şahin Çolak, son olarak Doğu Karadeniz Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı'nın (DOKAP) desteği ile Rize Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından yürütülen Yöresel Sanatlara Yenilikçi Dokunuşlar Tasarım ve Üretim Atölyesi Projesi'nde yer almıştır. Yürütülen bu proje ile geleneksel olarak yapılan yöresel ürünlere farklı bakış açıları katarak, yeni tasarım becerileri geliştirerek, ahşapla sepeti birleştirmekte ve böylece ekmek sepeti, bakliyat sepeti, ceviz ve fındık sepetleri yapmaktadır.

Şahin Çolak, ayrıca yaptığı bu ahşap işlerin yanında Rize'nin kültür envanterinde yer alan Zil Kale, taş köprü ve konak gibi tarihi ve geleneksel mimarinin örneklerinden olan yapıların aynısını maketlerine uygulayarak kent belleğinin de muhafaza edilmesine büyük katkı sağlamaktadır. Genç yaşta bu işe başlayan ve geleneğin ustalarından bu işi öğrenerek bu günlere gelen Şahin Çolak, kurduğu atölye sayesinde ağaç ve ahşap sevgisini genç kursiyerlere aşılayıp yüzlerce öğrenci yetiştirerek bu mesleğin gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamaktadır. Ayrıca bazı özel etkinliklerde çocuklara geleneksel topaç vb. oyuncakların yapılmasını öğreterek onlara hem ahşabı sevdirmekte hem de geleneksel oyunlarımızı hatırlatmaktadır.

Şahin Çolak, bilgi ve becerisini uygulamadaki üstünlüğü ve bunları geliştirme yeteneği, alanında nadir bulunan bilgiye olması, kendini işine adanmışlığı ve çirak yetiştirmiş olması gibi özellikleri ile YİH kriterlerini fazlasıyla sağlamaktadır ve tarafımızca Yaşayan İnsan Hazinesi Listesi'ne dâhil edilmesi önerilmektedir. Bu sebeple yetkili merciler tarafından ulusal envanter listesine alınmalı ve Yaşayan İnsan Hazinesi olarak ilan edilmelidir.

Kaynakça

- Akpınarlı, H. F. ve diğerleri. (2008). *Çankırı el sanatları*. Gazi Üniversitesi Türk El Sanatları Araştırma Merkezi Yayınları.
- Arıkan, H. (2009). *Kahramanmaraş ahşap oyma sanatı*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ayrıksa, A. (2019). *Amasra'da yaşayan el sanatlarından çekicilik*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baysan, M. (2021). Yaşayan insan hazineleri bağlamında çini sanatçısı Naciye Nur Avlupınar ve sanatsal faaliyetleri. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 27(2), 199-210.
- Çobanoğlu, Ö. (2005). *Halkbilimi kuramları ve araştırma yöntemleri tarihine giriş*. Akçağ Yayınları.
- Diyarbakırlıoğlu, M. A. (2019). *Kaybolan meslekler ve son ustalar 1*. İstanbul Ticaret Odası Yayınları.

- Dürsun, M. T. & S. Karahan. (2019). UNESCO yaşayan insan hazinesine öneri: örücü ve ağaç oymacı üzerine bir değerlendirme. *Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Journal of Travel and Tourism Research (JTTR)*. 14. 56-71.
- Erdoğan, İ. & K. Alemdar (2010). *Öteki kuram*. Pozitif Matbaacılık.
- Fedakâr, P & G. Kuzay Demir (2018). Yaşayan insan hazineleri programının somut olmayan kültürel mirasın sürdürülebilirliği bağlamında değerlendirilmesi. *Milli Folklor*, 30(120). 90-101.
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*. Ayraç Yayınevi.
- Gümüş, İ. (2019). Yaşayan insan bağlamında Bartın'da maket ustası Ahmet Güldür. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8(3). 1648-1665.
- Kaplan, M. (2021). *Kültür ve dil*. Dergâh Yayınları.
- Kaya, S. (2014). *Düzce ili Kaynaşlı ilçesi ahşap el sanatları*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Kösoğlu, N. (2018). *Milli kültür ve kimlik*. Ötüken Neşriyat.
- Kurt, C. (2020). Amasra'da yaşayan son ağaç torna ustası: Ali Rıza Vatandaşlar. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(70). 96-105. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2020.4076>
- Oğuz, M. Ö. (2007). Unesco, kültür ve Türkiye. *Millî Folklor*, 19(73). 5-11.
- Oğuz, M. Ö. (2008). Unesco ve geleneğin ustaları. *Millî Folklor*, 20(77). 5-10.
- Oğuz, M. Ö. (2013). Terim olarak somut olmayan kültürel miras. *Millî Folklor*, 25(100). 5-13.
- Oğuz, M. Ö. (2018). *Somut olmayan kültürel miras nedir?* Geleneksel Yayıncılık.
- Özdemir, C. (2019). Yaşayan insan hazinelerine bir örnek: semaver ustası Ömer Acar. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 8(20). 99-113.
- Sancak, H. (2013). *Bursa ili İnegöl ilçesi ahşap oyma sanatı*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şimşek, E. (2015). Meddahlıkta "yaşayan insan hazineleri listesi"ne eklenmesi gereken bir isim: Kadırlılı Yusuf Sıra. *Millî Folklor*, 27(106). 5-13.
- Yılmaz, D. (2001). *Türkiye'de geleneksel ahşap işçiliği ve çağdaş ahşap yontu sanatı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yolcu, M. A. (2014). *Neşehir yöresinde yaşayan geleneksel meslekler*. NEVKAM Yayınları.

Sözlü Kaynak (Kaynak Kişi)

Şahin Çolak, 1960, lise mezunu, 27.11.2021 tarihinde Rize merkezde atölyesinde yapılan görüşme.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Araştırmacıların katkı oranı beyanı / Contribution rate statement of researchers:

1. Yazar/First author %50,
2. Yazar/Second author %50,

2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).

Ekler

Fotoğraf 1: Şahin Çolak'ın Atölyedek Çalışması Esnasında Çekilen Bir Kare

Fotoğraf 2: Hamur tekneleri

Fotoğraf 3: Hemşin Sofrası

Fotoğraf 4: Şahin Çolak'a Ait Bazı Ahşap Eşyalar

Fotoğraf 5: Şahin olak'a Ait Bazı Ahşap Arabalar (En sağdaki araba Atatürk'e ait aracın maketi)

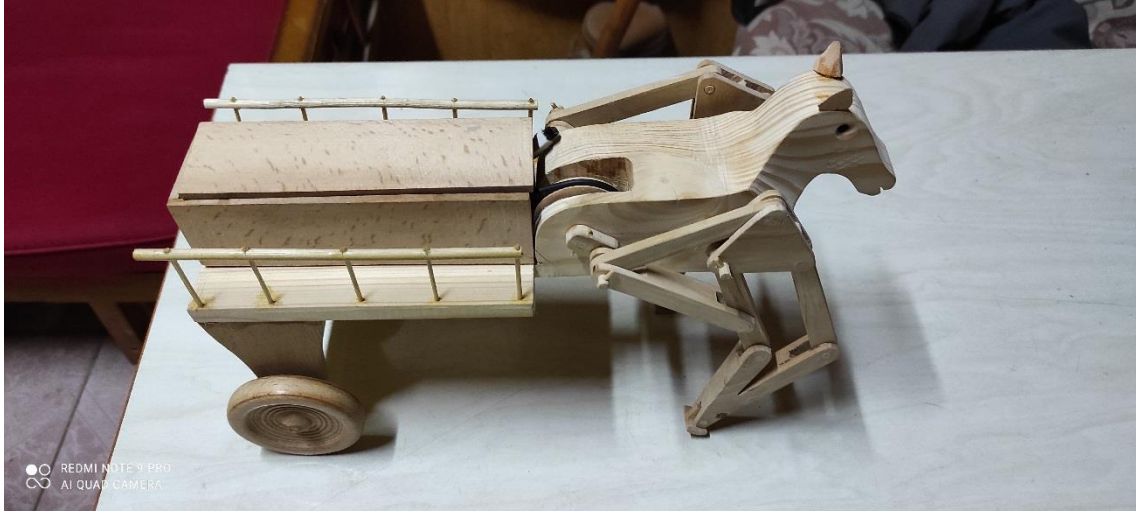
Fotoğraf 6: Şahin olak'ın Yöresel Sanatlara Yenilikçi Dokunuşlar Tasarım ve Üretim Atölyesi Projesi Kapsamında Yapmış Olduğu Ekmek Sepeti, Kuru Bakliyat Sepeti ve Fındık, Ceviz Sepeti

Fotoğraf 7: Çay Takımı (çaydanlık, çay bardağı, çay tabağı, çay kaşığı ve tepsi)

Fotoğraf 8: Zil Kale

Fotoğraf 9: At Arabası Şeklinde Yapılmış Ahşap Robot

Fotoğraf 10: Ahşap Yürüyen Adam Robot